

par Denis Cettour

la statue des Trois Grâces retrouve son lustre marbrier

En juin dernier, dans le cadre du chantier de restauration de la fontaine du Perron de Liège, la statue des Trois Grâces ainsi que la colonne en marbre la supportant ont été démontées. Alexandre Callet, sculpteur basé à Soignies, a reproduit l'œuvre originelle en marbre blanc de Carrare dans son atelier. Celle-ci trône à nouveau à 14 mètres de haut au-dessus de la fontaine, monument représentant les libertés liégeoises, véritable symbole de la ville.

La fontaine du Perron, implantée au cœur de la Cité Ardente (place du Marché), est sans doute le monument le plus emblématique de la ville de Liège. Classé au patrimoine exceptionnel de Wallonie, il symbolise les libertés du peuple liégeois. Une fontaine est attestée à cet endroit dès 942, mais le monument dans sa forme actuelle est construit en 1305 à la suite du tarissement des eaux de source. Le Perron est renversé lors d'une tempête en 1693. Le sculpteur Jean Del Cour est chargé de le réparer et en 1697, il y ajoute au sommet le groupe élégant des Trois Grâces, trois statues en marbre blanc soutenant une pomme de pin. L'ensemble surmonte une

impressionnante fontaine à plusieurs bassins et arcades en marbre de la région. Dans les années 1960, la statue est remplacée par une copie en béton, réalisée par Paul Renotte. L'originale, abîmée par la pollution et les intempéries, est conservée dans le musée du Grand Curtius à Liège.

Des travaux de restauration et de nettoyage

Dans le cadre de sa restauration, opération lancée en juin dernier, seule la colonne et la statue ont été totalement démontées, le reste du monument ayant été réhabilité *in situ*. Les pierres du bassin, les colonnes, les pierres d'élévation, les balustres et éléments de couronnement ont été nettoyés et traités. Des travaux d'étanchéité, de plomberie et de canalisation ont aussi été opérés. *“La colonne de 4,5 m de haut en marbre de Carrare a été entièrement remplacée par une colonne en matériau identique, tandis que l'ancienne sculpture des Trois Grâces en béton, a été changée pour un modèle en marbre Blanc de Carrare de Colonnata de 1,80 m de haut”*, a précisé l'échevin du patrimoine de la ville de Liège Michel Firket. Le chapiteau et son ornementation ont pour leur part été sculptés sur place, une fois l'œuvre installée.

Un sculpteur/tailleur de pierre franco-belge

Pour la réalisation de la sculpture des Trois Grâces, le sculpteur de Soignies, Alexandre Callet a trouvé l'entreprise pour l'entreprise générale Galère, du Groupe Royal BAM, une des plus grandes entreprises européennes de construction.

“Pour répondre à l'appel d'offre, j'ai fait valoir la technique manuelle de sculpture, celle qu'avait utilisée Jean Del Cour au 17ème siècle. Ce qui m'a plu dans ce projet, c'est le consensus de travail qui régnait au sein de la direction technique du chantier. Les différents acteurs du projet ont réfléchi pour une restitution crédible de l'œuvre originelle. Sans tomber dans l'interprétation. Cette démarche relationnelle humanisée va bien au-delà des machines numériques qui n'ont qu'une place limitée pour ce type de projet. Nous pouvions légèrement faire évoluer la sculpture mais toujours dans une réflexion commune avec l'architecte de l'agence wallonne du patrimoine (Raphaël Pilette) et les responsables de la ville et de

Photo de 2008 de la fontaine du Perron de Liège avant les travaux de restauration. La colonne, le chapiteau et la sculpture des Trois Grâces ont été les seuls éléments remplacés. Le reste de l'ensemble a subi un nettoyage et un traitement pour lui redonner tout son éclat. La fin des travaux est prévue courant du mois de mars. Photo crédit : Creative Commons.

Foto van het Perroen in Luik uit 2008 voor de restauratiewerkzaamheden. De zuil, het kapiteel en het beeldhouwwerk van de Drie Gratiën waren de enige te vervangen elementen. De rest van het monument werd gereinigd en behandeld om de glans te herstellen. Het einde van de restauratie is gepland voor de maand maart.

Creditfoto: Creative Commons.



Cette fontaine se compose essentiellement d'un noyau central à six pans sur les faces duquel sont adossées des fontaines. Le noyau est entouré d'une colonnade qui supporte une galerie au centre de laquelle s'élève un piédestal carré dont les angles sont ornés de contreforts à volutes. Le perron, posé sur l'entablement du piédestal, se compose de trois marches reposant sur quatre lions accroupis. Il se termine par la colonne sur laquelle est placée le groupe des trois grâces. Des pommes de pin cruciformes sont posées sur chaque angle de la galerie ainsi qu'au sommet du groupe des trois grâces.

Deze fontein bestaat uit een centrale zeshoekige kern met aan elke kant een fontein. De kern is omgeven door zuilen die de galerij ondersteunen met daarop een vierkant voetstuk waarvan de hoeken zijn versierd met gekrulde steunberen. Het voetstuk daarboven, bestaat uit drie treden die rusten op vier liggende leeuwen. Het monument eindigt met de zuil waarop de Drie Gratiën geplaatst zijn. Dennenappels zijn geplaatst op elke hoek van de galerij en bovenop de Drie Gratiën.

Liège. Dans cette sculpture, on retrouve des valeurs humaines, de la sensibilité qui n'existeraient pas avec le travail à la machine numérique. La copie serait certainement parfaite, peut-être trop, mais elle manquerait sûrement de ce supplément d'âme..."

Un parcours libre

En 2000, cet artiste a passé un CAP taille de pierre en candidat libre après une formation professionnelle pour adultes près de Grenoble avant de suivre un stage de technique des tracés architecturaux à Volvic. Il a poursuivi sa formation auprès d'artisans sculpteurs pour parfaire sa technique dans les domaines de la sculpture et l'ornementation. Son itinérance l'a mené durant une dizaine d'années dans de nombreuses en-



Bloc capable de 1,9 m x 0,70 x 0,70 m en marbre blanc de Carrare, issu d'une carrière du Bassin de Colonatta (Carrare).

Blok van 1,9 m x 0,70 x 0,70 m in wit Carrara-marmer, uit een steengroeve van het bekken van Colonatta (Carrara).



Le travail de sculpture a été intégralement réalisé à la main. Vues des différentes étapes : l'épannelage, copie par mise au point, la taille jusqu'à la finition.

Het beeldhouwwerk werd volledig met de hand uitgevoerd. Hiernaast enkele foto's van de verschillende fasen: het ruwe hakken, het kopiëren, het fijner kapwerk tot aan de afronding.



treprises de France et d'Europe. "La taille de pierre a été une excellente base et une rampe de lancement pour la sculpture", explique-t-il.

Depuis 2011, Alexandre Callet s'est installé à Soignies en Belgique, en compagnie de son épouse de nationalité belge. Il a créé sa propre entreprise dont les activités s'articulent au gré des saisons en trois grands pôles : la restauration du patrimoine, la création de sculpture et la formation. Dans cette dernière catégorie, il assure des cours pour des professionnels ou amateurs à

Du bloc à la sculpture finale, deux mois de travail, dans son atelier de Soignies, ont été nécessaires à Alexandre Callet.
Van blok tot beeldhouwwerk, in totaal heeft Alexandre Callet, in zijn werkplaats te Zinnik, twee maanden hier aan gewerkt.

Vue de l'atelier d'Alexandre Callet où il sculpte et dans lequel il réalise des stages et des formations pour des professionnels ou des amateurs.

Zicht op de werkplaats waar Alexandre Callet beeldhouwt en opleidingen geeft aan professionals of amateurs.



partir de 15 ans tous les samedis au Pôle de la pierre de Soignies et les lundis dans son atelier. "J'interviens également régulièrement dans des écoles des Beaux-Arts en Belgique pour former sur les techniques de portraits, l'anatomie, etc."

Avec la sculpture des Trois Grâces, Alexandre Callet tient son œuvre référence. Il a su mettre en pratique sa riche expérience enmagasinée auprès d'autres artistes et tailleurs de pierre. Les cours qu'il délivre deux fois par semaine s'inscrivent dans sa volonté de transmettre à son tour tout ce qu'il a appris afin de le perpétuer.



Chaque étape d'avancement de l'œuvre était validée par l'architecte et les responsables du patrimoine de la ville de Liège.

Elke fase werd goedgekeurd door de architect en de verantwoordelijken voor het erfgoed van de stad Luik.

REALISATIE

het beeld van de Drie Gratiën krijgt zijn marmeren glans terug

In juni vorig jaar, als onderdeel van de restauratie van de Luikse Perroen, werden het standbeeld van de Drie Gratiën en de ondersteunende marmeren zuil ontmanteld. Alexandre Callet, een beeldhouwer uit Zinnik, kopieerde het originele werk in wit Carrara-marmer in zijn werkplaats. Het beeld staat opnieuw op 14 meter hoogte boven de fontein, een symbool van vrijheid, autonomie en gerechtigheid van de stad Luik.

De Perroen-fontein, gelegen in het hartje van de Vurige Stede (Grote Markt), is ongetwijfeld het meest emblematische monument van de stad Luik. Deze maakt deel uit van het uitzonderlijk Waals erfgoed en symboliseert de vrijheden van het Luikse volk.



Deux semaines supplémentaires sur site, ont permis au sculpteur de réaliser une gravure sur le socle de la sculpture ainsi que différentes ornementsations et moulures sur le haut et le bas de la colonne.

Tijdens de twee extra weken op de site, kon de beeldhouwer een gravure maken op de basis van het beeldhouwwerk, evenals verschillende ornamenten en het lijstwerk aan de boven- en onderkant van de zuil.

Reeds sinds 942 stond er op dezelfde plek een fontein, maar het monument in zijn huidige vorm is gebouwd in 1305 na het opdrogen van bronwater. De Perroen valt om tijdens een storm in 1693. De beeldhouwer Jean Del Court is verantwoordelijk voor de reparatie en in 1697 voegt hij bovenaan de Drie Gratiën toe, drie witmarmeren beelden die een dennenappel ondersteunen. Het geheel overziet een indrukwekkende fontein met verschillende waterbekkens en bogen in marmer uit de regio. In de jar en



Avant d'être hissée à 14 m de haut, pose photo devant la sculpture des Trois Grâces pour l'équipe de l'entreprise générale Galère, les responsables des travaux de la ville de Liège, l'architecte et Alexandre Callet. En plus d'une tige en acier, un scellement chimique permet la fixation de la sculpture sur la colonne.

Alvorens het standbeeld van Drie Gratiën op een hoogte van 14 m werd gehesen, poseerden het team van de aannemer Galère, de verantwoordelijken van de werken van de stad Luik, de architect en Alexandre Callet nog een laatste keer met het beeld. Naast de statalen staaf, heeft men gebruik gemaakt van een chemische verbinding om het beeldhouwwerk op de zuil vast te zetten.



zestig werd het standbeeld vervangen door een betonnen exemplaar, gemaakt door Paul Renotte. Het origineel, beschadigd door vervuiling en slecht weer, wordt bewaard in het museum Grétry en Curtius in Luik.

Restauratie- en reinigingswerken

Voor de restauratie, die vorig jaar in juni van start ging, werden alleen de zuil en het beeldhouwwerk volledig verwijderd, de rest van het monument werd ter plaatse gerestaureerd. De stenen van de waterbekkens, zuilen, balusters en kroonelementen werden gereinigd en behandeld. De waterleidingen werden ook herzien en het werk werd opnieuw waterdicht gemaakt. "De 4,5 meter hoge Carrara-marmeren zuil werd volledig vervangen door een zuil in identiek materiaal en het oude beeldhouwwerk van de Drie Gratiën in beton werd vervangen door een werk in een wit Carrara-marmer van Colonnata van 1,80 m hoog", vertelt de verantwoordelijke voor het erfgoed van de stad Luik, Michel Firk et. Het kapiteel en zijn versieringen werden ter plaatse gehouwen, zodra het werk geïnstalleerd was.

Een Frans-Belgische beeldhouwer/steenhouwer

Voor het beeldhouwwerk van de Drie Gratiën, werkte de beeldhouwer uit Zinnik, Alexandre Callet, in onderaanneming voor het aannamebedrijf Galère, dat deel uitmaakt van de Koninklijke BAM Groep, één van de grootste Europese bouwbedrijven.

"Als antwoord op de aanbesteding, heb ik nadruk gelegd op de handmatige techniek, die werd gebruikt door Jean Del Cour in de 17e eeuw. Wat mij beviel aan dit project was de consensus tussen de verschillende actoren van de technische directie van de restauratie. Zij wilden een geloofwaardige reconstructie van het originele werk, zonder eigen interpretatie. Deze ge-humaniseerde relationele benadering staat ver boven de digitale machines die te gelimiteerd zijn voor een dergelijk project. We konden het beeld enigszins wat laten evolueren, maar steeds in een gezamenlijke reflectie met de architect van het Agentschap voor het Waals Erfgoed (Raphael Pilette) en ambtenaren van de stad Luik. In dit beeldhouwwerk vinden we menselijke waarden, een gevoeligheid die niet gevonden kan worden door digitaal machinewerk. Het werk zou zeker perfect zijn, misschien te, maar het zou een extra dimensie, de ziel, zeker missen..."

Een vrij parcours

In 2000 behaalde deze kunstenaar zijn steenkappersdiploma als kandidaat voor een beroepsopleiding voor volwassenen in de buurt van Grenoble, voordat hij stage liep voor architecturale technieken in Volvic.

Hij vervolgde zijn opleiding bij beeldhouwers om zijn beeldhouwtechniek te perfectioneren. Daarna heeft hij gedurende tien jaar bij vele bedrijven in Frankrijk en Europa gewerkt. "Het steenkappen is een uitsmekende basis en een lanc eerplatform voor de beeldhouwkunst", legt hij uit.

In 2011 vestigt Alexandre Callet zich met zijn Belgische vrouw in Zinnik in België. Hij startte zijn eigen bedrijf, waarvan de activiteiten variëren naargelang de seizoenen: restauratie van het erfgoed, het ontwerp van beeldhouwwerken en opleiding. Zo geeft hij cursussen voor professionals of amateurs vanaf 15 jaar oud, elke zaterdag in de Natuursteen Cluster te Zinnik en maandag in zijn werkplaats. "Ik geef ook regelmatig les in Academies van Schone Kunsten in België voor het aanleren van portrettechnieken, anatomie, enz."

Het beeldhouwwerk van de Drie Gratiën is voor Alexandre Callet een mooie referentie. Hij wist zijn rijke ervaring, opgedaan bij andere kunstenaars en steenhouwers, in de praktijk te brengen. De cursussen die twee keer per week worden gegeven, maken deel uit van zijn verlangen om alles wat hij heeft geleerd door te geven aan de nieuwe generatie, zodat de kennis nog lang kan voortleven.

